

Vladimír KREČMER: Lesní hospodářství v právních souvislostech s ochranou životního prostředí a ochranou přírody
(Rozbor vazeb legislativy lesní, environmentální a ochrany přírody jako problémy lesní politiky i praxe v oblasti životního prostředí)

Kniha vyšla nákladem Združenia vlastníkov obecných a súkromných lesov v ČR, 2007, 79 s. Vydalo nakladateľstvo a vydavateľstvo Lesnická práce, s. r. o., Kostelec nad Černými lesy. Obsahuje Predhovor, ktorý napísal predseda Združenia vlastníkov obecných a súkromných lesov v ČR Ing. František Kučera, Rozbor väzieb legislatívy lesníckej, environmentálnej a ochrany prírody ako problémy lesníckej politiky i praxe v oblasti životného prostredia (v podstate úvod), sedem hlavných kapitol a Citované pramene.

1. Problematika litery zákona 282/1991 Zb.

Ide o zákon, ktorý ustanovil v rezorte MŽP ČR štátny kontrolný orgán – Českú inšpekciu životného prostredia (ČIŽP) s pôsobnosťou v ochrane lesa – a uložil mu zisťovať nedostatky a škody na „**funkciách lesa ako zložky životného prostredia**“. ČIŽP ukladá pokuty až do výšky jedného milióna Kč osobám, ktoré svojou činnosťou ohrozia alebo poškodia „**životné prostredie v lesoch**“ tým, že napr. podľa odseku c) – zavinene vytvoria podmienky pre pôsobenie škodlivých biotických a abiotických činiteľov. Pritom nikde v zákone sa neuvádza čo sú funkcie lesa ako zložky životného prostredia, čo sa rozumie pod pojmom životné prostredie v lesoch a aké kritéria používať pri ukladaní nápravných opatrení. V dôsledku toho sa ukladajú sankcie na základe zákonom stanoveného činu ohrozenia a nie zistených konkrétnych znakov reálnych nedostatkov či škôd na životnom prostredí v lesoch.

Podľa autora publikácie, stanovisko Najvyššieho správneho súdu ČR je paradoxné, ak sa v ňom konštatuje, že nie je treba preukazovať, ktoré z funkcií lesa ako zložky životného prostredia vlastní lesa ohrozil alebo poškodil a v akej miere. Tento zákon vraj posudzuje v čine ohrozenia „funkcie lesa ako celok“. „Celok funkcií“ nemá z odborného hľadiska žiadne opodstatnenie. Taktiež sú úplne zbytočné predchádzajúce paragrafy 2 a 3 zákona 282/1991 Zb. s určením funkcií lesa, ktorých ohrozenie alebo poškodenie sa má sledovať a stanovovať spôsob nápravy. Pretože chýbajú definície, nemôžu súdy s uvedenými paragrafmi pracovať a stanovovať spôsob nápravy. Čiže ako východisko z núdze sa vymysleli „celok funkcií“, „les ako celok“. Je to ale nebezpečný právny knif, ktorý nemá v demokracii vecné opodstatnenie.

2. Ku vzťahu drevinovej zložky lesných porastov k environmentálnym funkciám lesa a k životnému prostrediu v lesoch

Autor publikácie medzi nimi pripúšťa určité väzby. Charakter týchto väzieb, miera zmien činiteľov genézy funkcií, funkčné dôsledky, a teda aj ich závažnosť pre jednotlivé zložky i súbor životného prostredia v lesoch a taktiež pre spoločnosť sú však tak rozličné, že ich možno konkrétne objektívne posúdiť jedine miestnym zisťovaním. Len na základe toho možno ukladať účinné opatrenia na odstránenie nedostatkov, či stanovovať sankcie za konkrétne škody podľa miery spoločenskej nebezpečnosti činov a nie za ohrozenie, resp. poškodenie environmentálnych funkcií.

3. Aplikačné paradoxy

Uvádza príklady. Ak v smrekovej monokultúre v nízkych lesných vegetačných stupňoch sa zanedbá ochrana lesa podľa zákona 289/1995 Z. z. a došlo k premnoženiu podkôrneho hmyzu, štátny orgán s pôsobnosťou v ochrane lesa udelí sankcie. V skutočnosti došlo k poškodeniu majetku vlastníka, prípadne i majetkov susedných, pri rozsiahlejšom poškodení môže ísť o zásah do trvalosti, nepretržitosti a vyrovnanosti produkcie trhových statkov. K reálnemu ohrozeniu či poškodeniu napr. environmentálnych funkcií lesa, alebo

konkrétnych zložiek životného prostredia v lesoch z takéhoto pôsobenia na drevný porast a záujmy drevoprodukčné dôjsť môže i nemusí. Dokonca môže dochádzať aj k zlepšeniu životného prostredia či konkrétnej environmentálnej a sociálnej funkcie lesa.

Paradoxné sú poznatky zo súdnej znaleckej praxe. Na konkrétnych prípadoch sa dokazuje, že za vecné fikcie možno stíhať v správnom i trestnom konaní vlastníkov, či správcov lesa. Môžu to byť otrasné prípady, ak „škody“ na životnom prostredí v lesoch šetrí polícia v objeme údajných desiatok miliónov korún, pričom sa vecne nič nekoná. Autor publikácie dodáva, aká zodpovedná by mala byť práca zákonodarcov, aby skutkové podstaty činov sa zakladali na reálnych podkladoch a nie na domienkach, neoverených hypotézach či dokonca len prianí postihovať občanov.

4. K novým pojmom, terminológii právnych predpisov a nástrojov environmentálnej politiky a protikladným právnym názorom

V čase tvorby zákona 282/1991 Zb. bola známa definícia funkcie a účinku lesa (Papánek 1978). Dnes pojem „funkcia lesa ako zložky životného prostredia“ sa môže, ale nemusí chápať ako synonymum antropicky (teleologicky) environmentálnych a sociálnych mimoprodukčných funkcií. Existuje rad ďalších pojmov rozličného poňatia funkcií lesa (napr. služby lesných ekosystémov, funkcie životodárne či celospoločenské, lesnícka infraštruktúra prírodná a produkovaná). Ak nie je jasná definícia nového pojmu v právnom predpise, ktorý ho zavádza, je termín bez obsahu a možno ho akokoľvek využiť. V ďalšom autor publikácie analyzuje dva právne názory:

a/ každý zásah človeka na pozemkoch určených na plnenie funkcií lesa, ak nie je v súlade s lesným zákonom *a zhoršuje stav či poškodzuje životné prostredie*, je poškodením životného prostredia v lesoch,

b/ každý zásah človeka v rozpore s lesným zákonom je *eo ipso* ohrozujúcim činom, právne vždy zhoršením životného prostredia, teda ohrozením či poškodením životného prostredia v lesoch, lebo na prírodnej skutočnosti vôbec nezáleží a nie je teda treba žiadneho ďalšieho zisťovania a dokazovania reálnej ujmy.

5. Hľadiská lesníckej legislatívy

Ide o lesný zákon 289/1995 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť v roku 1996. Jeho poslaním je predovšetkým garantovať trvalú existenciu lesov v krajine ako obnoviteľného prírodného zdroja úžitkov. Venuje sa lesu ako hospodárskemu objektu, ktorý má jeho vlastníkom i spoločnosti zabezpečovať trvalý, nepretržitý a vyrovnaný výnos lesných majetkov. Ochrana lesných hospodárskych subjektov je súčasne ochranou ich obecnej environmentálnej funkčnosti, čo je základné motto lesného zákonodárstva. Lesný zákon rešpektuje najmä klasické drevoprodukčné hľadisko pri trvalosti funkčnosti lesov v krajine. Hľadiská environmentálne a sociálne, pokiaľ sa zo zákona akcerpujú vo vzťahu k lesným porastom sú predovšetkým operným stĺpom výroby trhových statkov pri trvalej, neprerušovanej a čo možno vyrovnanej výnosovosti majetkov. Preto sa autor publikácie domnieva, že nemožno *ktorékoľvek* prekračovanie príkazov lesného zákona považovať za kritickú medzu pre vznik ekologickej ujmy, poškodenia životného prostredia v lesoch, životodárnych procesov ako funkcií lesných ekosystémov či nedostatkov a škôd funkcií lesa ako zložky životného prostredia.

6. Problematika ochrany prírody pre prírodu samú a aplikáciu zákonov

Táto kapitola má najväčší rozsah. Autor v nej charakterizuje vývoj manažmentu lesov v Národnom parku Šumava. Pri vzniku tohto národného parku boli dve stratégie manažmentu lesov. Jedna navrhovala postupnú, mnohoročnú premenu kultúrnych lesných ekosystémov na prírode blízke, bez ponechania na samovoľný vývoj, čiže bez rizík veľkoplošných deštrukcií.

Druhá stratégia odmietala varovanie pred rizikami veľkoplošnej náhlej smrti existujúcich lesných porastov v dôsledku bezzásahového manažmentu lesov, chcela mať čo najskôr a čo na najväčšej ploche národný park odpovedajúci kritériám parku II. kategórie (pôvodné odporúčania IUCN). Túto stratégiu presadilo a zaviedlo v národnom parku MŽP ČR. Štátne orgány životného prostredia odmietli asanáciu a teda zámernú ochranu kultúrnych lesných ekosystémov pri premnožení podkôrneho hmyzu. Dôsledkom bol úhyn kultúrnych (nepôvodných a prírode nie blízkych) lesných ekosystémov na ploche mnoho tisíc hektárov.

V druhej časti tejto kapitoly sa autor zaoberá hodnotením životodarných funkcií lesných ekosystémov a právom. Ide o uplatnenie metódy, ktorej podstatou je hodnotenie prírodných procesov v ich význame pre prírodu samú, nie potrieb spoločnosti. Túto metódu prijalo MŽP ČR a stala sa nástrojom environmentálnej politiky. Metóda vyčísľuje v ekonomickom vyjadrení ekologickú ujmu, ohrozenie alebo poškodenie životného prostredia v lesoch, ohrozenie a poškodenie životodarných alias celospoločenských funkcií lesa, popr. i funkcií lesa ako zložky životného prostredia. Najvyšší súd ČR metódu podľa odporúčenia MŽP ČR uplatnil i v praxi na postihy za poškodenie prírody v hospodárskych lesoch.

V tretej časti sa autor zamýšľa nad rizikami a ekologickou filozofiou. Veľkoplošná deštrukcia lesnej pokrývky horskej krajiny je podľa ekologickej filozofie neškodná, prírodu neohrozuje, ani jej neškodí, pretože čo príroda činí je predsa dobre. Keby išlo o prírodné horské lesy v málo obývaných prírodných divočinách a o prírodné procesy v nich, mala by uvedená filozofia pravdu, príroda sama sebe nemôže nevhodne pôsobiť, takéto ľudské vnemy nemá. Prírodou i človekom vyvolané veľkoplošné deštrukcie lesných ekosystémov – s narušením (oslabením až vymiznutím) ich funkcií a s následnými etapami prírodných sukcesných štádií ekosystémov a ich funkcií až k určitému konečnému štádiu v časových merítkach prírody samotnej – môžu však človeka ohroziť alebo inak mu škodiť – byť rizikom pre životné potreby ľudskej spoločnosti v kultúrnej krajine.

Štvrtá časť zovšeobecňuje hľadisko environmentálneho práva a politiky ochrany prírody. Metóda hodnotenia samotnej vnútornej prírodnej väzby a procesy v lesnom ekosystéme v ich zmenách pre prírodu samotnú, logický považuje za internú funkciu lesa kľúčového významu pre jeho život bez ohľadu na hľadisko ľudskej spoločnosti. Táto špecifická ekosystémová metóda sa však oficiálne nepoužila pre lesy v Národnom parku Šumava, ale ju najvyšší súd odporučil na použitie v prípade porušenia lesného zákona – teda k hodnoteniu prírody z hľadiska prírody samotnej v lesoch hospodárskych.

7. Záver

Zhrňajú sa tu výsledky štúdie. Upozorňuje sa najmä na možnú paletu nežiadúcich vecných i právnych dôsledkov uvedených právnych predpisov. Zdôrazňuje sa potreba objasniť predovšetkým pojmovú stránku právnych predpisov k životnému prostrediu a k ochrane prírody. Taktiež sa upozorňuje na nebezpečenstvo vážneho porušenia občianskych či vlastníckych práv rozhodnutiami opierajúcimi sa o vágne či mylné hypotézy. Poukazuje na paradoxnú logiku, ktorá na jednej strane zavádza do práva kontroverznú tézu, že každé porušenie lesného zákona je vždy v príčinnej väzbe so vznikom ohrozenia alebo poškodenia životného prostredia v lesoch. Prehlasuje, že to čo sa deje v lesoch v správe MŽP ČR je prírode zodpovedajúce, neškodné a chvályhodné. Naproti tomu čo je v správe MZe ČR škodí životnému prostrediu a prírode.

Ako veľmi znepokojujúci fakt autor publikácie označuje skutočnosť, že štátny orgán ochrany prírody podľa svojho zákona 114/1992 Zb. v znení posledných predpisov môže s ohľadom na ochranu prírody pre ňu samú zrušiť platnosť lesníckej a vodohospodárskej legislatívy, bez toho aby sa vo svojej neomylnosti, bez zodpovednosti za následky zaoberal rizikami. Takéto vážne riziká vznikajú preto, že lesnícka a vodohospodárska legislatíva nepriamo ako aj priamo chráni životné prostredie – nie pre prírodu samú, ale pre ľudskú

spoločnosť. To robí aj zákon ochrany životného prostredia 17/1991 Zb., ktorý rešpektuje i človeka. Tento zákon sa týmto logický porušuje. Tieto neusporiadané väzby sú jedným z kľúčových záverov celej práce, jednoznačne dokladované, najmä však v kapitole 6. Je to dôsledok samovoľnej či cielenej „hlubinné,, ekológie – pochopiteľne nadšencov z občianskych organizácií nepatrične aplikovanej v štátnych orgánoch, ktorých zmyslom existencie je vyvážené upravovať podmienky života spoločnosti vrátane prírody.

Nakoniec autor publikácie dáva na úvahu, či tak sofistikovane stanovená ochrana lesa, ako sa právne realizuje pod štítom ochrany životného prostredia podľa nedostatočne premyslených zákonov nedozrela k zásadnej úprave.

Celkové zhodnotenie publikácie

Ide o významnú štúdiu, ktorá rieši azda najzávažnejší problém lesného hospodárstva, t. j. jeho vzťah k ochrane prírody a životnému prostrediu. Treba gratulovať Ing. Vladimírovi Krečmerovi, CSc., že sa podujal na spracovanie tak závažnej a náročnej problematiky a že ju aj úspešne zvládol.

Z recenzovanej publikácie, okrem iného vyplynulo, že v zákone o ochrane prírody a krajiny v podstate nejde o ochranu kultúrnej krajiny, ale o ochranu prírody v krajine pre prírodu samú. Pritom lesný zákon, ako aj vodohospodárska legislatíva obsahujú nepriame i priame príkazy ochrany prírody ako prostredia ľudskej spoločnosti. Taktiež zákon o ochrane životného prostredia 17/1991 Zb. výslovne uvádza človeka medzi organizmami, ktorého prostredie je nevyhnutné chrániť. Orgány životného prostredia takto porušujú vlastný zákon, pokiaľ sa držia hesla „čo príroda robí, vždy len dobre robí“.

Aj na Slovensku sa táto problematika najmä po roku 1990 stala veľmi aktuálnou. V súčasnosti je jej riešenie veľmi naliehavé, najmä v súvislosti premnožením podkôrneho hmyzu po vetrovej kalamite z roku 2004. Nazdávali sme sa, že sa u nás nevyvinie situácia tak ako na Šumave, že sa od susedov, z ich chýb poučíme. Žiaľ sa tak nestalo. Sme svedkami veľkoplošného hynutia smrečín, a to nie len v dôsledku klimatickej zmeny či synergického pôsobenia škodlivých činiteľov ale aj neudelenia výnimiek na spracovanie kalamitnej drevnej hmoty v lesoch s vyšším stupňom ich ochrany podľa zákona o ochrane prírody a krajiny. Vhodné by bolo aby sme aj my obdobným spôsobom podrobnejšie analyzovali príslušnú legislatívu ochrany prírody a životného prostredia. Využili poznatky z recenzovanej publikácii. Ale najmä aby sme zabezpečili realizáciu úlohy vyplývajúcu z Programového vyhlásenia vlády SR z roku 2006, kde sa hovorí, že treba zosúladiť všeobecne záväzné predpisy ovplyvňujúce trvalo udržateľné hospodárenie v lesoch – zákona o lesoch, zákona o poľovníctve a zákona o ochrane prírody a krajiny.

Jozef KONÔPKA
NLC – Lesnícky výskumný ústav Zvolen
T. G. Masaryka 24
SK – 960 92 Zvolen